

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte lørdag den 27. september 1958 kl. 10

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e .

Til stede var: Finn Moe, Offerdal, Klippenvåg, Hønsvald, Langhelle, Kjøs, Røiseland, Dahl, Henrik Svensen, Hoel, Meisdalshagen, Bøyum og Selås.

Av Regjeringens medlemmer deltok fung. utenriksminister Skaug og statsråd Handal. Dessuten ble ekspedisjonssjef Ræder gitt adgang til møtet.

Formannen: Jeg skal få lov å ønske medlemmene vel møtt.

Jeg beklager at vi har måttet kalle dem sammen til et møte i dag, men det gjelder en sak som det haster litt med, og hvor Regjeringen gjerne vil høre utenrikskomiteens mening og oppfatning. Jeg vil be den fungerende utenriksminister legge saken frem med det samme.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg vil først nærmest få be om unnskyldning for at vi har anmodet om å få dette møte i dag, på en lørdag, og spesielt fordi møtet antagelig nødvendigvis ikke vil bli særlig langvarig. Men den sak jeg skal nevne, gjelder en beskjed som vi bør få sendt til statsminister Gerhardsen så hurtig som mulig, og det har vært viktig å få høre komiteens oppfatning før vi sender noen beskjed til ham.

Saken gjelder spørsmålet om en innbydelse til Marsjal Tito til en gjensitt i Norge. Tito har tidligere reist i forskjellige land, dels i egenskap av statsoverhode, dels i egenskap av statsminister.

Det første spørsmål som da reiser seg for vårt vedkommende, er i hvilken egenskap han i tilfelle skulle inviteres. Statsministeren har, før han reiste til Jugoslavia, drøftet det spørsmål med Kongen, som ga uttrykk for at han ikke hadde noe spesielt ønske om å motta Tito i egenskap av statsoverhode med de ting som følger av det, men at han så det slik at det ville være helt i orden med en innbydelse til Tito i egenskap av statsminister, og om han kommer, har Kongen gitt uttrykk for at han i tilfelle vil arrangere en lunch for ham.

Et slikt besøk av Tito i Norge kan vel bare, og bør helst bare, arrangeres i sammenheng med et tilsvarende besøk i København, idet stats- og utenriksminister H.C. Hansen tidligere i sommer var på offisielt besøk i Jugoslavia. Spørsmålet om et gjenbesøk av Tito vil da automatisk også komme opp for Danmarks vedkommende. Ved H.C. Hansens besøk i Jugoslavia inviterte han imidlertid ikke Tito, men han inviterte, så vidt jeg forstår og på foreløpig basis, Kardelj til å komme til København.

Statsministeren drøftet så denne sak med stats- og utenriksminister H.C. Hansen på flyplassen i København da han torsdag reiste til Beograd, og vi har fått beskjed tilbake som gir uttrykk for at man på dansk side også er interessert i et besøk av Tito, og at man i tilfelle ønsker å legge besøket opp etter samme mønster

som besøket i Norge. Det vil da bety at Tito også inviteres til København i egenskap av statsminister, og ikke i egenskap av statsoverhode.

Ved tidligere tilsvarende anledninger har slike invitasjoner vært drøftet i denne komite, og statsministeren for sin del ønsket ikke å frembære noen innbydelse hvis denne komite fant det mindre hensiktsmessig. Han bad derfor, før han reiste, om at vi tok saken opp med komiteen så snart vi fikk høre resultatet av hans samtale med H.C. Hansen, og at vi så sendte ham beskjed, slik at han før sin avreise fra Jugoslavia kunne overbringe denne innbydelse.

Det foreligger imidlertid en komplikasjon til i denne sammenheng, og det er en innbydelse som forlenget er fremsendt – i all fall i muntlig form – til statsminister Krusjtsjov om å avlegge et besøk i Norge. Det skjedde under statsministerens besøk i Sovjet-Samveldet for snart tre år siden. Da ble den sovjetiske statsminister og førstesekretæren i partiet invitert. I dag er det en og samme person, så det er ikke spørsmål om å invitere to, men én. Krusjtsjov har ved en rekke anledninger de siste årene underhånden overfor Braadland og andre antydnet at han synes det er merkelig at det aldri blir noe av dette, og på det nordiske utenriksministermøtet i høst snakket de tre utenriksministre underhånden seg imellom om saken, og ble nærmest enige om at man nå burde gjøre alvor av å formalisere denne innbydelsen, og man hadde da tenkt seg et besøk av Krusjtsjov i mars neste år. Dette er imidlertid enda ikke klarert i København i den utenrikspolitiske nævn, men det er da tatt opp og vil bli drøftet der.

Nå er det imidlertid ganske klart at man ikke kan invitere Tito til å komme til Norge før Krusjtsjov har vært her. Det ville vel på russisk side bli ansett som en grov fornærmelse, og den innbydelse statsminister Gerhardsen i tilfelle skal overbringe Tito, må derfor etter vår mening være en innbydelse om å komme til Norge, men uten at det angis noe tidspunkt. Så får man i mellomtiden arbeide videre med statsminister Krusjtsjovs besøk og se om det lar seg avvikle i løpet av våren, og så da komme tilbake til spørsmålet om tidspunktet for Titos besøk på et senere tidspunkt.

Det som da er vårt spørsmål til komiteen, er om dens syn på en innbydelse til Tito, om man har noe å bemerke til at statsministeren overbringer en slik innbydelse ved avslutningen av sitt offisielle besøk i Jugoslavia.

Jeg kan for ordens skyld også nevne at statsministeren under sitt offisielle besøk i Storbritannia har invitert statsminister Macmillan til å avlegge et besøk i Norge. Vi har ennå ikke fått noe svar fra ham om når han vil komme, men via utenriksministeren i New York har vi minnet om saken, og det tør vel kanskje være hensiktsmessig av vi via ambassaden i London minner den britiske statsminister om innbydelsen, og gir uttrykk for at vi ville sette pris på om han på et noenlunde tidlig tidspunkt ville kunne komme på offisielt besøk i Norge. Siden vi hadde besøk i juni av den tyske økonomiminister Erhardt, ville man da på denne måte få en viss balanse i disse tingene.

Formannen: Jeg takker for redegjørelsen. Er det noen som forlanger ordet?

Røiseland: Eg kan ikkje seia at eg vart så serleg oppglødd for dette. Det kunne i og for seg vera all right nok å be Tito hit, det har eg for min part ikkje noko mot, dersom det ikkje var denne konsekvensen med Krusjtsjov, men resultatet er då faktisk det at dersom det no blir sendt innbeding til Tito, så er det same som også å be Krusjtsjov. Eg vil gjerne spørje om innbedinga til Krusjtsjov er drøft med dei andre vestmaktene utanom Danmark og Sverige.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg kan ikke si med sikkerhet om det har vært nevnt i NATO's råd, det ligger så pass langt tilbake i tiden at det er ikke så godt å huske det. Men vanligvis blir alle slike saker rent rutinemessig drøftet uoffisielt i NATO's råd, så jeg skulle tro at det også er skjedd i denne sak.

Når det gjelder selve sakens realitet, tror jeg for min del at man ikke i lengden kan trenere innbydelsen til Krusjtsjov når han selv er sterkt interessert i å komme til et grenseland. Han har jo selv sammen med Bulganin vært på offisielt besøk i Storbritannia, og med de viktige økonomiske forbindelser vi har med Sovjet-Samveldet og med de stadige besøk som her ellers er, er det min oppfatning at man burde invitere Krusjtsjov til et besøk i Norge. En lignende oppfatning har de i Stockholm, og det ser også ut til å være oppfatningen i København.

Kjøs: Jeg skulle gjerne ha sett at vi hadde fått oss forelagt dette på et litt tidligere tidspunkt, og det måtte vel i grunnen kunne ha latt seg gjøre også. Det er jo slik at når man tar mot en innbydelse, har det konsekvenser, man må være forberedt på å gjøre gjengjeld, og ved at vi her i landet tar mot så mange innbydelser til å reise østover, innvikler vi oss etter hvert i slike situasjoner at vi så å si er nødt til å be noen tilbake. Det synes jeg for mitt vedkommende er uheldig, og det skulle man tenke over hver gang man overveier de invitasjoner som kommer til å reise i de østeuropeiske land. Den balanse som utenriksministeren nevnte at det bør være, synes jeg ikke er noe god for tiden, og jeg synes for øvrig heller ikke at balanse er noe helt tilfredsstillende, vi skulle heller være avgjort på den ene side hvor vi har den støtte som gjør det mulig for oss å leve som et fritt land.

Når det gjelder Tito, står han jo i en annen stilling enn vasallstatene og Sovjet-Samveldet. Jeg kan være enig med hr. Røiseland i at spørsmålet Tito er ikke så forferdelig vanskelig allikevel, det. Men dette at det automatisk skal føre til at man er nødt til å gjøre alvor av å effektivere innbydelsen til Krusjtsjov, det må jeg si jeg har svært lite til overs for. Mitt syn på dette er altså at det er et problem som ikke er så helt enkelt. Men det er mulig det er slik som utenriksministeren har gitt uttrykk for, at her er man kommet opp i en situasjon hvor man av hensyn til internasjonale forhold vanskelig kan komme utenom å effektivere det man tidligere muntlig har sagt. Jeg vil imidlertid gjerne ha gitt uttrykk for at det er uten noen lyst jeg i tilfelle er med på dette.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg vil gjerne få nevne at den innbydelsen som Bulganin og Krusjtsjov har fått, og som for så vidt var av foreløpig art, ble overlevert muntlig ved statsministerens avreise fra Moskva i november 1955, på et

tidspunkt da det jo var relativt tilfredsstillende forhold. Det som senere skjedde i Ungarn og på annen måte har gjort at man ikke har gjort alvor av den sak.

Men jeg mener det er ganske innlysende at vi vanskelig kan invitere Tito hit uten å frembære på nytt en innbydelse til Krusjtsjov. Det ville nemlig se ut som en demonstrasjon, og det er vi ikke interessert i. På den annen side er vi interessert også i å invitere Tito for derigjennom å gi ham den støtte som et besøk i Norge vil kunne gi ham.

Når det gjelder realiteten ved et besøk av Krusjtsjov, vil jeg bare si jeg tror det er i vår egen interesse om han kommer her på et besøk, samtidig med at han kommer til Stockholm og København – alt dette da selvsagt under forutsetning av at vi ikke til våren står oppe i en ny nærmest krigersk situasjon, som gjør at slike tiltak i sin alminnelighet må utsettes.

Meisdalshagen: Eg bad om ordet for di eg gjerne vil gje uttrykk for at eg er heilt einig i det som utanriksministeren her har haldi fram. For det fyrste: Når vi har teki imot innbydelse til Sovjet og Jugoslavia, må vel det ha fylgjer. Det er det fyrste.

Og for det andre må eg gjera meg det spørsmålet: Er det nokon skade skjedd om statsministrane i Sovjet og Jugoslavia kjem hit? Eg trur ikkje det. Eg trur tvert om at bekymringane er litt for mange, så mykje meir som eg forsto utanriksministeren så at vi skal operera saman med Stockholm og København, slik at vi er på felles line, og gjer vi det, kan eg ikkje forstå anna enn at vi står sterkt, og eg meiner vi står like godt anten statsministrane kjem her eller ikkje. Eg trur bekymringane her er for store. Eg trur vi gjer rett i å fylgja den lina som utanriksministeren her har antyda.

Formannen: Jeg har tegnet meg selv. Jeg skal ikke ta opp den prinsipielle side av saken, skjønt jeg må si at jeg tror mange av vanskelighetene og misforståelsene skyldes en mangel på personlig kontakt, at man overhodet ikke kan få drøftet sakene mann til mann.

Jeg skal heller ikke ta opp hele spørsmålet om besøk i fremmede stater. Men statsministerens besøk i Sovjet-Samveldet ble nå drøftet med en lang rekke mennesker før avgjørelsen ble tatt, og det var nokså stor enighet om at statsministeren skulle ta mot innbydelsen til Sovjet-Samveldet.

Men uansett alt dette tror jeg at om vi skulle si nei nå, betyr det bare en utsettelse av saken. Vi kommer ikke forbi en gang å måtte be Krusjtsjov på en gjenvisitt. Han er jo fullt oppmerksom på at han er innbudt, og, som fungerende utenriksminister sa, har han jo spurt om hvordan dette går.

Han er ellers også en mann som ser en del på slike ting. Det var jo en affære her. Da han reiste til London, var det vel, sendte han en hilsen til den norske statsminister. Statsministerens takk skulle overbringes via ambassaden i London. Av en eller annen grunn er dette ikke skjedd. Det hadde Krusjtsjov festet seg ved, så man måtte etterforske saken på norsk side og forklare hvordan det hang sammen at denne takken for hilsenen ikke var kommet frem.

Skal et slikt besøk skje, må det skje på en felles skandinavisk basis, og vi ville komme i en meget vanskelig situasjon om Sverige skulle finne på å innby Krusjtsjov, og vi ikke.

Jeg tror altså at vi her like godt kan hoppe i det som krype i det. Saken må ordnes. For det blir uhyre vanskelig for oss å få til slike besøk som vi har interesse av, så lenge ikke besøket av Krusjtsjov er avviklet. Det gjelder i særdeleshet østover, men det kan også gjelde besøk vestfra.

Jeg tenker på at vi nå var i Polen på et overordentlig interessant besøk, som jeg tror overbeviste hele delegasjonen om at Polen sterkt ønsker å få faste kontakter vestover. Vi vil ha all interesse av å innby en parlamentarisk delegasjon fra Polen til Norge. Men det reiser igjen spørsmålet om en sovjetrussisk parlamentarisk delegasjon, og vi kan heller ikke innby noen sovjetrussisk parlamentsdelegasjon før vi har innbudt Krusjtsjov, så alt dette henger sammen. Derfor tror jeg at vi kan likeså godt ta skrittet nå, da det – i all fall så langt man kan se – ser ut til å være muligheter for at det kan gjennomføres. På et senere tidspunkt kan det godt hende at det er vanskeligere igjen.

La meg til slutt bare si at så vidt jeg har sett NATO-direktiver, oppfordrer disse sterkt til slike kontakter.

Langhelle: Det umiddelbare spørsmål som utenriksministeren nå må ha svar på, er jo om statsminister Gerhardsen skal innby Tito før han reiser fra Jugoslavia. Etter min mening kan det spørsmål ikke besvares med annet enn ja. Det ville være temmelig ekstraordinært om han ikke gjorde det, i betraktning av at ved tidligere anledninger av slik karakter er både Krusjtsjov og Macmillan invitert. Det betyr da, så vidt jeg skjønner, en innbydelse uten noen tidfesting av når besøket skal finne sted. At statsminister Gerhardsen innbyr Tito før avreisen, forekommer meg å være nokså naturlig.

Det annet spørsmål er da: Når skal disse innbydelser effektueres, og i hvilken rekkefølge skal de effektueres? Jeg tror, i likhet med andre at det er vanskelig å komme utenom å effektuere disse innbydelser på et bestemt tidspunkt, og jeg ser det da som en stor fordel at det skjer på en felles skandinavisk basis når det gjelder Krusjtsjov, og på en dansk-norsk basis når det gjelder Tito. Så vidt jeg skjønner, har ikke utenriksministeren for øyeblikket noe ønske om at vi skal diskutere akkurat tidspunktet for Krusjtsjovs ankomst hit, men hvis ikke situasjonen tar en slik vending at det av den grunn skulle være lite ønskelig at han kommer, vil jeg også tro at vi må være beredt til å effektuere den innbydelse som er gitt.

Men, som jeg sa innledningsvis: Det som er det umiddelbare spørsmål, er hvorvidt Tito bør inviteres før statsministeren forlater Jugoslavia, og på det spørsmål er jeg ikke i tvil om hva vi bør svare.

Røiseland: Det er nemnt at Macmillan er innbeden til å kome, men det kjem på ei heilt anna line. Det er då klårt at vi har ein heilt annan kontakt med England, som er vår allierte, så det er noko heilt anna å be han. Eg meiner framleies at hadde vi kunna sjå dette isolert, hadde det vore heilt kurant å invitere Tito, men det er

konsekvensen med Krusjtsjov eg synest er svært uhugeleg. Så vidt eg har skjøna, har H.C. Hansen ikkje invitert Tito då han var der nede, og dersom statsministeren no skal invitere Tito, vil det vere klårt for all verda – og det vil Russland merke seg – at ein norsk statsminister har invitert Tito.

Min konklusjon er difor den at eg må få rå frå at statsministeren kjem med noka innbeding til Tito på dette tidspunkt. Så får vi sjå korleis det sidan går.

Kjøs: Denne stadige påminnelse fra Krustsjov om at han er innbudt hit, og at han ikke legger skjul på at han ønsker å komme hit, synes jeg tydelig viser hvilken betydning han og hans krets legger i disse besøkene her, og jeg er slett ikke sikker på at de har den samme bakgrunn for sitt ønske om å komme hit som hr. Meisdalshagen ga uttrykk for. Han syntes det vil være utmerket at de kommer. Jeg tror de kunne utnytte det på en ganske annen måte.

Etter det som er hendt i Ungarn, må jeg si at man kan ikke være forpliktet til under enhver omstendighet å innby representanter fra fremmede land uansett hva de har foretatt seg i mellomtiden. Det er riktig som utenriksministeren sa, at på det tidspunkt da denne muntlige innbydelsen ble gitt, var situasjonen en ganske annen enn den er blitt baketter. Jeg må si at det er uhyre vanskelig å kunne gi sin tilslutning til en innbydelse som skulle føre til også å innby Krusjtsjov. Jeg må si jeg er helt enig i hr. Røislands konklusjon der.

Fung. utenriksminister Skaug: I tilknytning til det hr. Røisland sist sa, vil jeg bare igjen få nevne at statsministeren snakket med H.C. Hansen på flyplassen i København, og at man på dansk side – som nevnt – er interessert i også å invitere Tito i egenskap av statsminister – så der er det ingen forskjell i oppfatningen.

Kjøs: Men han ble ikke invitert av H.C. Hansen da han var der nede.

Fung. utenriksminister Skaug: Når Kardelj ble invitert, vil jeg minne om at H.C. Hansen reiste både som statsminister og som utenriksminister og det kan ha spillet inn at Kardelj allerede hadde vært i Norge. Det vil derfor ha liten hensikt for statsministeren å invitere Kardelj til en gjensitt som motstykke til hans eget besøk i Jugoslavia. Det ville ikke være i overensstemmelse med de internasjonalt godtatte normer for høflighet.

Spørsmålet om et besøk av Krusjtsjov i de nordiske land er naturligvis en sak som det vil kunne være uenighet om, men jeg tror ikke at man i den sammenheng bør – jeg hadde nær sagt i det uendelige – si at på grunn av begivenhetene i Ungarn kan vi ikke invitere Krusjtsjov til Norge. Vi har vært nødt til, og har vært vel fornøyd med, at vi har kunnet samarbeide med russerne om en rekke problemer også i tiden etter Ungarn. Vi er i en spesiell situasjon på mange måter i relasjon til Russland, for vi er et grenseland. Vi har store interesser i forbindelse med den grensen i alminnelig politisk henseende, og jeg kan ikke forstå at det nødvendigvis skulle være slik at vi skulle tape på et besøk av Krusjtsjov i Norge. Jeg tror at det for våre egne interesser kunne være av betydning at han kom her. Han er i all fall en

person som er mer enn villig til å snakke intimt og åpent om forskjellige spørsmål – det kan jeg bevitne fra de samtaler vi hadde med ham da jeg ledsaget statsminister Gerhardsen til Russland høsten 1955. Og han er villig til å lytte til det andre har å si. Jeg tror derfor at det i den situasjon vi har, og for våre interesser på lang sikt ville være riktig at man – så fremt intet uforutsett inntreffer, forsøker å få ordnet med et besøk av Krusjtsjov i Norge i løpet av neste år, helst på våren eller forsommeren.

Hønsvald: Det kan vel – for å fullstendiggjøre bildet – også nevnes at statsminister Gerhardsen nå har vært i Tyskland og at vi hadde den tyske økonomiminister her. Jeg er ganske sikker på at det var mange som ut fra et rent følelsesmessig synspunkt reagerte på samme måte som jeg nå forstår at man her reagerer mot et besøk av Krusjtsjov. Man reagerte på samme måte da Gerhardsen reiste til Tyskland og da den tyske økonomiminister kom hit, og hvis man skulle la sin opptreden i slike saker bestemme av følelser, kan det vel være et spørsmål hvor man skulle reagere sterkest her, enten mot en nærmere kontakt i slike former med Tyskland eller med Russland. Jeg tror det er nokså mange her i landet, som reagerer sterkere mot nærmere kontakt med Tyskland enn med Russland.

Formannen: Hvis ingen flere forlanger ordet, får vi anse debatten avsluttet, og så får Regjeringen ta det som her er sagt til etterretning.

Langhelle: Det er et moment jeg har lyst til å nevne her, og det er at for ikke å fornærme Krusjtsjov, kan andre innbydelser ikke effektueres. Det ville jo faktisk føre til at fordi vi ikke tar imot Krusjtsjov, blokerer vi tilgangen for andre som det ville være naturlig å invitere.

Røiseland: Ja, det kan eventuelt seiast når det gjeld austorienterte land, men sjølvsagt gjeld det ikkje vestorienterte land og ikkje Tyskland. Tyskland er no vår allierte.

Langhelle: Men Tito?

Røiseland: Ja, eg skjønar det gjeld dei land som har kommunistisk styreform. – Det er rett, det.

Fung. utenriksminister Skaug: Jeg vil gjerne peke på en ting i denne sammenheng, som jeg tror vi ikke skal se bort fra. Når det gjelder våre vestallierte, har vi jo ustanselig kontakt med dem ved mangfoldige besøk på alle «levels» og ved stadig og hyppig kontakt mellom regjeringsmedlemmene. Det kunne være ønskelig med flere besøk fra de vestlige land. Men man kan i den sammenheng minne om at statsråd Sjaastad nettopp har vært i Tyskland på offisielt besøk, og jeg for min del skal på hjemveien fra New Delhi etter innbydelse være noen dager i Ankara som den tyrkiske regjerings gjest. Men alle disse muligheter til kontakt vi har med

vestmaktene og våre allierte, har vi ikke når det gjelder de østeuropeiske land, og av den grunn er det etter min mening ganske viktig at man kan ha en del besøk av denne art fordi man ellers bare i så liten utstrekning kan få kontakt med dem.

Hønsvald: Det er riktig at Tyskland er vår allierte, men Sovjet *var* vår allierte på den tid da vi hadde tyske tropper her i landet, og skal man altså først bringe det følelsesmessige moment inn, tror jeg at det bør tillegges en viss betydning at det i forholdet mellom Norge og Sovjet-Samveldet ikke har inntruffet noe som har endret det vennskapelige forhold som ble innledet under krigen. Det er andre momenter som spiller inn og som gjør at også forholdet til Sovjet har fått en viss følelsesmessig karakter.

Kjøs: Siden det gjentatte ganger er snakket om det følelsesmessige moment, vil jeg si at fra min side ligger det svært lite av det følelsesmessige i det jeg har sagt. Jeg har intet til overs for tyskerne heller, jeg kjenner dem for godt til det. Men jeg ser på dette meget realistisk, jeg ser på vår egen fremtid og hvem vi må støtte oss til for å bevare vår frihet og selvstendighet, og da mener jeg at man ikke skal drive det så langt at vi kommer i et tvilsomt lys, og det er det jeg altså synes at vi er på grensen til å gjøre nå.

Statsråd Skaug: Må jeg få si at jeg tror ikke den vurdering er riktig.

Kjøs: Det er mulig det, men jeg får i all fall vurdere det selv, for jeg sitter her som et ansvarlig medlem.

Formannen: Jeg må også si at der er jeg enig med fungerende utenriksminister. Jeg tror ikke den oppfatning er riktig, og jeg tror også at hvis man vil undersøke i en del av de vestlige hovedsteder, vil man oppdage at der oppfattes det ikke slik – ikke på noen måte. Amerika drøftet her i vår for alvor å sende visepresident Nixon på offisielt besøk til Moskva, en sak som lenge ble diskutert, men som det til slutt ikke ble noe av. Det ble sendt en annen i stedet på et alminnelig besøk. Men når det kan diskuteres i Washington, kan man jo ikke legge det i et eventuelt besøk av Krusjtsjov her at vi skulle være mindre pålitelige allierte.

Til hr. Røiseland vil jeg si at man kan nok si at landene i vest står i en annen situasjon, fordi de er våre allierte. Men jeg tror ikke – selv om jeg ikke er så veldig bevandret i det – at det internasjonalt, diplomatisk sett, er helt protokollmessig riktig. Når vi skal se realistisk på saken, er det ganske klart at vi må ta hensyn til vår allianse vestover. Men man må også ta hensyn til som fungerende utenriksminister fremholdt, at Sovjet-Samveldet til tross for alt er vårt naboland, og at vi har ganske store økonomiske interesser den veien. Men det vil jeg gjerne si – det er ikke rettet til noen av komiteens medlemmer – at når jeg ser denne voldsomme moralske indignasjon som gir seg utslag i at man vil isolere landene og ikke ha noe med dem å gjøre, så er det ganske merkelig at det ikke også omfatter de økonomiske forbindelser.

Bøyum: Eg er i prinsippet heilt samd i det syn at det er naudsynt med kontakten, og at ein må arbeida så mykje ein kan for å få kontakt mellom aust og vest slik situasjonen er i dag. Det vil vera viktig for utviklinga framover, det er eg ikkje det minste i tvil om. Eg er likevel litt i tvil om dette er den rette måten å gjera det på, at statsoverhovuda møter kvarandre, men det er vel ikkje nokon annan måte å gjera det på om ein skal få kontakt. Det er det som er det vanskelege i dag. Eg er ikkje i tvil om at den gamle vismannen hadde rett når han sa: Du skal ikke la graset gro på vegen mellom deg og grannen din, dersom du vil vera godvenner med han. Det er ikkje tvil hos meg om at det er eit sanningsord som me bør ta omsyn til. Men det står slik i denne saka at det er andre sider som også veg svært tungt. Korleis vil det bli forstade av vasallstatane? Dei kjemper for livet og prøver å vinna tilbake fridomen sin. Ein kan ikkje forstå det på annan måte, og det er heller ikkje rett å forstå det annleis, enn at me på ein måte rekk ut ei hand til venskap med Krusjtsjov. Dei kan ikkje anna enn så å seia bli noko deprimert over at vi og andre statar går stad og bed Krusjtsjov som gjest, han som sette jarnhælen på dei og tvingar dei under fot. Difor er det svært vanskeleg å vita kva som ligg i slike tilhøve som her. Det var greit om ein kunde få gjort det på ein slik måte at det var klårt at dette har ingen ting med venskap å gjera, det er berre formalia. Og det må ein vel vera klår over, alle, at ei slik gjesting er eit slag – skal vi kalla det «hykling»? Det er det i alle fall i mange høve. Det er ingen av oss som er glade i Krusjtsjov og heller ikkje i tyskarane sine misgjerningar. Tyskarane har me no sagt frå skal vera jamstelde med oss, men det vil me vel ikkje på nokon måte kunne seia om Russland. Elles er det no gjerne slik at har me vore på vitjing i eit anna land, pliktar me også å senda innbjoding dit. Det kunne vel tenkjast at me i dag ville be Tito om å gjera ei vitjing her. For meg står det slik at Tito er noko heilt anna enn Krusjtsjov når det gjeld ei innbjoding. Det kunne vera ei viss vinning å be Tito koma på vitjing i Noreg eingong, utan å nemna noko visst om tidspunktet, og så kunne me effektuera det seinare. Eg synest nok det er rett at me på ein eller annan måte gjev uttrykk for at Tito blir invitert til Noreg, når me har fått innbjoding frå han på den måten som han gjorde. Så får me setja ut dette spørsmålet om tidspunktet. Det er grueleg vanskeleg i dag å seia noko om kva som er rett og kva som er gale. Prinsipielt synest eg det er rett å ha kontakten i orden så langt me kan. Men slik tilhøvet er i dag mellom vasallstatane til Russland og oss, synest eg nok at me gjer litt av eit svik mot desse folk som kjempar for livet der nede. Det vil lett verta teke opp som ei godkjenning av stoda slik den er i dag. Det er ikkje meir enn to-tre år sidan det ikkje var nokon som tenkte på noko slikt.

Formannen: Når det gjelder den rent politiske side av saken, tror jeg ikke man skal overse det moment at om Krusjtsjov skulle komme en gang til våren og Tito da altså noe senere, så balanserer jo de besøkene litt med hverandre. Jeg tror ikke Tito er så veldig populær i Sovjet-Samveldet for tiden, og jeg tror den hele øvrige verden er oppmerksom på det forholdet, så når vi ber både Krusjtsjov og Tito, så viser vi at vi holder oss åpne til alle sider.

Hønsvald: Hr. Bøyum nevnte noe om at dette er en invitasjon til et statsoverhode. Men Krusjtsjov er vel ikke statsoverhode, han er innbudt i egenskap av statsminister.

Når det gjelder det andre han nevnte, om virkningen i vasallstatene, så har vi også der fått en viss balanse, for utenriksministeren i det land som vi kanskje for tiden er mest interessert i å få kontakt med av østeuropeiske land, Rapacki, kommer jo hit – så vidt jeg vet – med det aller første, og dermed har man jo tilkjennegitt at vi er i høy grad interessert i å få kontakt med ham og drøfte den sak som er reist av polakkene, og som de tillegger den aller største vekt, - så jeg tror nok også at man der har en balanse, og at man ikke skal være så redd for virkningen i vasallstatene av Krusjtsjovs besøk her. Jeg tror ikke polakkene vil reagere når Krusjtsjov kommer hit, særlig ikke når Rapacki har vært her før Krusjtsjov.

Bøyum: Ja, når det gjeld balanse i å syna godvilje til vasallstatane og til Russland, synest ikkje eg det kan vera tale om nokon balanse der. Det er *ein* ting å gjera, det er å syna greitt at me står på vasallstatane si side fullt ut. Det synest eg er vår simple plikt. Men eg vil seia opp att: det er ikkje lett å vurdera kva som er rett her.

Formannen: Om jeg forstår komiteen riktig, så har den ikke noe imot en innbydelse til Tito, og den mener at statsministeren eventuelt kan sende en slik innbydelse, og så får vi heller komme tilbake til spørsmålet Krusjtsjov.

Kjøs: Jeg får holde meg til det jeg har sagt før i denne sak.

Røiseland: Eg vil òg halde meg til det eg har sagt før. Eg må rå frå at ein gjev denne innbjudinga.

Formannen: Da tror jeg ikke vi kan komme lenger. Vi får vel da bare be Regjeringen ta dette til etterretning.

Så vil jeg gjerne minne om at komitemøtet er fortrolig. Det skulle jo i og for seg være unødvendig – enhver som sitter rundt dette bord, vil jo forstå at skulle pressen få tak i denne sak, ville den bli uhyre mer komplisert enn den er i dag. Derfor vil jeg be om at man her virkelig holder tett.

Så har, så vidt jeg forstår, handelsministeren i egenskap av fungerende utenriksminister en opplysning å gi, siden vi nå er samlet.

Fung. utenriksminister Skaug: Enkelte av komiteens medlemmer deltok i dette møtet ved Saltsjøbaden i forrige uke, hvor vi snakket om det nordiske og det europeiske samarbeid når det gjelder fellesmarkedet og også hva som eventuelt vil kunne gjøres med hensyn til fremgang i den sak ved det Nordiske Råds møte i Oslo 9. november. Etter at vi kom tilbake til Oslo, har vi nå fått en foreløpig underhåndsrapport om hva som skjedde da de seks nettopp holdt sitt møte i

Venedig. Håpet hos alle var jo at man til møtet i Maudling-komiteen 21. oktober, som var forutsatt å skulle vare oktober måned ut, skulle ha klarlagt så noenlunde hvilken innstilling de seks kommer til å ha til de viktigste spørsmål hvor det fremdeles er uenighet innen Maudling-komiteen. Det viser seg nå at de seks tyensynlig på sitt møte i Venedig ikke har klart å bli enige om noe annet enn hva den fremtidige eventuelle organisasjon skal hete, og avstemningsreglene. Så har franskmennene, så vidt vi forstår, fått de andre med på at de seks skal bli enig om alle tvistepunkter seg imellom før det tas opp noen diskusjon i Maudling-komiteen. Det er da sagt fra fransk side at man i og med dette overhodet ikke kan regne med at møtet i Maudling-komiteen i oktober vil kunne bringe saken noe særlig fremover, og at man i stedet for et møte på bortimot 14 dagers varighet, hvor man skulle forsøke å bli enig om tingene, heller bør ta sikte på et meget kortvarig møte og så utsette saken. Etter det som vi hører, skal da Erhardt overbringe denne beskjed til Mr. Maudling som for tiden befinner seg i Montreal, når de møtes i New Delhi i kommende uke i forbindelse med årsmøtet i Den internasjonale Bank og Valutafondet. Der skal også noen av oss andre være til stede, så det kan vel hende at noen hver gir uttrykk for sin misnøye med den situasjon, men jeg tror dessverre at man må være forberedt på at den franske motstanden trass i det Adenauer og de Gaulle sier i et kommuniqué, er så pass kraftig, og de indre forhold i Frankrike så usikre, at det blir vanskelig å få en avgjørelse på disse ting på det tidspunkt vi hadde håpet på.

Som sagt, dette er underhåndsrapporter vi har fått, vesentlig fra franske kilder. Vi kjenner ikke til hva man på britisk og tysk side vil si i denne situasjonen, og vi kjenner ikke til hvor sterkt man særlig fra britisk side vil være innstillet på å ta et show-down. Det er noe vi forsøker å få rede på, men det er litt vanskelig å få noen rede på det, fordi de folkene som ellers arbeider med disse tingene i London, nå er i Canada. Jeg har imidlertid siden komiteen var samlet, ikke villet unnlate å nevne dette, fordi det er en utvikling som jo i seg selv er meget beklagelig, og som skaper visse praktiske problemer for oss alle sammen.

Formannen: Jeg skal få takke for opplysningene. Er det noen som har spørsmål å stille?

Røiseland: Men har då dei seks sine egne affærer så pass i orden at dei kan starte denne tollunionen 1. januar?

Statsråd Skaug: Ja, de starter fra 1. januar.

Røiseland: Dei kan altså det? Dei er så pass einige at dei kan det?

Statsråd Skaug: Ja, det er helt sikkert. De gjør det nødvendige unntak for Frankrikes gjennomføring, men de andre fem er ferdige. De har satt opp sine institusjoner, så det er det ingenting som kan stoppe. Og det kan heller ikke bli tale om noen utsettelse, fordi det er fastsatt i konvensjonen at de skal starte 1. januar.

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite

Møte lørdag den 27. september 1958 kl. 10

Skulle de gjøre noen forandring der, måtte de ha ratifikasjonsdebatt i alle seks parlamenter og forandre konvensjonen.

Møtet hevet.